

Gyenes Kálmán könyve elé

Trianonban a magyarságtól elvették korábbi területének kétharmadát, magyar nemzetiségű lakosságának egyharmadát. A Trianon-szindróma ma is elevenen él a nemzetben, mert ekkora igazságtalansággal megbékülni nem lehet.

Ekkora igazságtalansággal együtt élni csak úgy lehet, ha lélekben pótoljuk azt, ami történelmileg elveszett.

A magyarság állandóan fogyatkozik, miközben a körülöttünk élő népek Trianon óta megkétszerezték létszámukat.

A magyarság nemzeti tudata kétségbeejtő állapotban van.

A nemzet közös emlék a múlttól, közös helytállás a jelenben és közös terv a jövőre. Belőlünk mind a három alaptényező hiányzik: a közös emlék, a közös helytállás és a közös terv is.

Nemzeti alapdolgozainkban sincs egyetértés, nincs bennünk közös akarat, közös ihlet. Pedig Európának nemzetként leszünk alakítói vagy áldozatai.

Az utóbbi két évtizedben minden körülöttünk élő nemzet megerősítette önmagát, autonómiáját.

A magyarság szellemi-lelki összetartozás-tudatának az erősítése, a magyar értékek tudatosítása, megbecsülése létszükséglete a nemzetnek.

Az Európai Unió segítség lehet a szétdarabolt magyarságnak abban, hogy minden része egyenrangú, az európai normák szerinti életet élhessen.

Kisebbségi autonómiák sora mutat mintát nekünk ehhez.

Ahhoz, hogy önmagunkért cselekedni tudjunk, ismernünk kell teljes magunkat.

A magyarságot évtizedeken keresztül önmaga elfelejtésére kényszerítették.

Elemi jogaink védelmét nacionalizmusnak minősítették.

A nemzeti önismeret alapeleme a nemzet boldogulásának.

Miért hozom mindezt szóba Gyenes Kálmán könyve előtt?

Azért, mert ez a könyv eszméletű erejű művészi alkotások sorozata, nemzeti önismeretünk erősítésének, gazdagításának a példája.

Mutatja a gyönyörű, fenséges erdélyi tájakat. Látjuk a Hargitát, Gyimest, Torockót, Marosfőtet, a Szent Anna tó lenyűgöző világát. Gyimesbükkön a régi Magyarország határvívét.

A nehéz életet: a ma is tehétfogattal szántó parasztembert. A szegénység, nyomorúság változatait. A magukra hagyott öregeket. Arcukon ott van a történelem. „*Mikor az öregemberek mosakodnak, hatalmas tisztaságszomjjal hajlik a zöld vizek fölé a Huszadik Század*” – jut eszünkbe Farkas Árpád verse.

Látjuk a 2004. december 5-i gyalázat fájalmát: az egész életükben a magyarságuk miatt hátrányt szenvedő embereket most az „anyaország” magyarsága alázta meg.

Fénylik az arcokon, hogy milyen nagy örömet jelent nekik a magyar összetartozás-tudat kinyilvánítása, a magyar igazolvány vagy a hódmezővásárhelyi testvéri kéznyújtás. A 105 esztendő Antal András képét és magyar igazolványát szemlélve az is eszünkbe jut, hogy mennyit kellett neki várnia ezért a parányi nemzeti gesztusért is.

Nézzük Csíksomlyót, az összmagyarság legnagyobb búcsújáró helyét, a bajokat legyőző hit, a belső tartás ünnepeit.

Sok változatban látjuk a ma is a létminimumokért küzdő szegénységet.

Tanúsítják Gyenes Kálmán képei a több mint 1100 éves magyar történelmet, magyar jelenlétet Erdélyben. A magyar kultúra kitörölhetetlen emlékeit és értékeit.

Látjuk a Farkas utcát, mely maga az erdélyi magyar kultúra egyik bölcsője volt: Farkas Árpád szép versét idézzük: „*Köbölcsője e földnek. / Százados szellem / árva / csecsemőágya*”. Századokon át itt tanultak az erdélyi fiatalok, Mezőség, Szilágy, hős Hunyad s a távoli Székelyföld ifjúsága. „*Bévül a voltak árnya: / nagy Bethlen-hőfűvés-ok, / Apáczai tüzekkel / lobogó telek.*”

Itt látjuk a Kolozsvári Testvérek Szent György szobrát, mely arra indította Farkas Árpádot, hogy a mostoha történelemmel szemben igazságtételt követeljen:

*Ideje volna végre
már kapni lándzsavégre,
s nemcsak bűvölgetni
ama sárkányokat!*

És látjuk a Szent Mihály templom mellett Mátyás király lovas-szobrát, s kinyílnak a századok, akaratlanul is átgondoljuk, hogy a kolozsvári szülőházból hová vezetett az ő útja boldogabb magyar történelmi időkben.

Bocskai István is itt született 450 évvel ezelőtt, s itt helyezték sírba a Szent Mihály templomban 400 évvel ezelőtt.

És itt van a képeken Házsongárd, a magyar kultúra egyik legnagyobb emlékhelye. Sok-sok nagy emberünk nyughelye. Kós Károly síremléke láttán felidéződik bennünk az a hősi cselekedet, hogy 1918-ban hazament Budapestről Erdélybe, „szelet állni – széledőkkel szembe, a boka-harapdáló történelembe”, hogy az erdélyi magyarságnak megmaradásra, életakaratra, emberi méltóságra nevelő Kiáltó Szót mondjon. Az ő példája nyomán Kányádi Sándor szép versével tanúsíthatjuk:

*Falak omolhatnak,
kövek is váshatnak,
magaslik, nem porlad
a megtartó példa.*

*Barázdált orcádról
az idő aláfoly,
mint az olvadó hó
a vén Maguráról.*

És itt látjuk a marosvécsi kőasztalt Kuncz Aladár nevével. És emlékezzünk az Erdélyi Helikon íróira, Kós Károlyra, Kuncz Aladárra, Tamási Áronra, Bánffy Miklósrá és a többiekre egészen a legfiatalabbig, Dsida Jenőig. És elevenen szól bennünk üzenetük. Az, hogy a Varju-várat mindig újra kell építeni, az, hogy Erdély nekünk fekete kolostor, az, hogy azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne. Eszünkbe jut az a figyelmeztetés is, melyet Bánffy trilógiája fogalmazott meg: *Megszámláltattál... És híjával találtattál... Darabokra szaggattatol... És az erdélyi magyar sors metaforáiként jutnak eszünkbe Dsida Jenő versei, a Nagycsütörtöktől a Psalmus Hungaricusig.*

Látjuk az énlakai templom mennyezetének rovásírását. És megszólalnak bennünk Tamási Áron *Tüzet vegyenek!* című novellájának kezdősorai: „Énlaka fölött, a Firtos lova hátán, lehajtott fejjel elaludt a Gondviselés.” Ha ma elmegyünk Énlakára, Tamásinak igazat kell adnunk.

A magyar történelem elevenen lélegzik ezeken a képeken. Itt van Világos, az 1849-es fegyverletétel színhelye és itt van Arad, a magyar történelemből kitörölhetetlen tragikus emlékével. De azt is tanúsítja, hogy a nemes küzdelmek dicső értelmet is kapnak a történelemben. Az egykori vértanúk a *Szabadságszoborban* élnek tovább. Gyenes Kálmán képein a *Szabadságszobor* nő Arad jelképévé.

Gyenes Kálmán képeinek dátuma hűség-jelzés: nem alkalmi látogató ő Erdélyben, hanem hűséges számadó. Műveivel több mint három évtizede vall nemzeti felelősségtudatáról.

A hetvenes évek elején a fiatal magyarországi írók Erdélybe látogattak. Kolozsváron egész nap Kányádi Sándor volt az idegenvezetőnk. Este azzal búcsúzott tőlünk, hogy „no gyerekek, sokat láttatok? Jöttetek volna négyszáz évvel korábban, mi mindent mutattam volna még nektek!”

Gyenes Kálmán erdélyi képei együtt mutatják meg nekünk a múltat és a jelent. Nemzeti önismeretünket és felelősségtudatunkat erősítő művészi alkotások.

Gyenes Kálmán